

MAXSUS YORDAMGA MUHTOJ BOLALARNI MAXSUS MUASSASALARGA SARALASHGA QOYILADIGAN TALABLAR

Muzaffarova Xayitgul

JDPI Maxsus pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi

Asqarova Nargiza

Defektologiya yo'nalishi IV-kurs talabasi

Annotasiya. Maqolada rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni iloji boricha erta aniqlash va tegishli muassasalarga yuborishning zarurligi, imkoniyati cheklangan bolalar uchun maxsus maktablarni to'g'ri tanlash va ta'limga jalb etish haqidagi fikr-mulohazalar bildirib o'tilgan.

Kalit so'zlar. Maktab, rivojlanish, patologiya, qobiliyat, nutq, tibbiy ko'rik, nogironlik.

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni iloji boricha erta aniqlash va tegishli muassasalarga yuborishning zarurligi shundaki, umumta'lim maktablarini rivojlanishida turli nuqsoni bo'lgan bolalarning ko'pchiligi o'qiydi va ushbu maktab darsligini o'zlashtirishga qiynaladi, o'zlashtirib ololmaydilar.

Nutq patologlarining vazifasi bolalarni intellektual qobiliyatlari va hissiy va ixtiyoriy doiralarining xususiyatlariga mos muhitda o'qitish va tarbiyalashga imkon berishdir.

Maxsus maktablarni to'g'ri tanlash davlat xalq ta'limi tizimining eng muhim vazifalaridan biridir. Muayyan turdagi maxsus maktablarda o'qitilishi kerak bo'lgan bolalarni tanlash tanlov komissiyalarining zimmasidadir.

Bolani har tomonlama o'rganish, agar u bolaning faoliyati davomida amalga oshirilsa, muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin. Bolani o'rganish va tekshirishda qo'llaniladigan usul va materiallar ularning yosh va individual xususiyatlarini ham hisobga olishi kerak. Komissiya a'zolari bola bilan muloqot qilishlari va uning shaxsiy fazilatlarini yaxshiroq tushunishlari kerak.

Yordamchi maktablar tibbiy-pedagogik komissiyaning namunaviy Nizomi va aqliy va jismoniy nuqsonli bolalarni yordamchi maktablarga qabul qilish bo'yicha ko'rsatmalar asosida tuzilgan.

Komissiya kuniga 10 dan ortiq bolani tekshirishi kerak. Tibbiy-pedagogik komissiya yil bo'yi ishlaydi.

Komissiya a'zolari Xalq ta'limi boshqarmasi tomonidan tasdiqlanadi. Komissiya a'zolariga psixonevrolog, pedagog-defektolog, psixolog, nutq terapevti kiradi.

Komissiya raisi Xalq ta'limi boshqarmasining vakili (Respublika komissiyasida xalq ta'limi vakili) va komissiya raisining o'rinbosari Sog'liqni saqlash boshqarmasining vakili (Respublika komissiyasida - Sog'liqni saqlash vazirligining vakili) hisoblanadi. Tibbiy tadqiqotlar oftalmologik otolaringologik somatik nevrologik psixiatrik tekshiruvlarni o'z ichiga oladi. Komissiya birinchi navbatda bolani tibbiy ko'rikdan o'tkazishi maqsadga muvofiqdir.

Tibbiy pedagogik komissiyada tekshirish usullari:

1. Tibbiy ko'rik.
2. Psixologik tekshirish.
3. Pedagogik tekshirish.
4. Nutq terapiyasini tekshirish.

Bolani to'liq tekshirgandan so'ng, ma'lumotlar protokollarda qayd etiladi. Unda qisqa tahliliy ma'lumotlar, umumiy xulosalar va boshqa qonunbuzarliklar to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan. Bola uchun tavsiya etilgan maktab turi ham ta'minlanadi.

Nogiron bolalar uchun maktablar:

Nogiron bolalar uchun maktablar xalq ta'limi vazirligi va Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan mintaqadagi maxsus sharoitlarda ta'limga muhtoj nogiron bolalarning mavjud kontingentini birgalikda o'rganish asosida tashkil etiladi. .

Ushbu maktablarning tashkil etilishi tegishli sohada 3 yoshdan 16 yoshgacha bo'lgan bolalar o'rtasida tegishli kasalliklarning ko'payishini ko'rsatadigan rasmiy statistik ma'lumotlarga asoslanishi kerak.

Nogiron bolalar uchun maktablar 250 o'quvchidan oshmasligi kerak.

Imkoniyati cheklangan bolalar uchun maktablarga bolalarni qabul qilish xalq ta'limi boshqarmasi qoshida tuzilgan psixologik-tibbiy-pedagogik komissiya xulosasiga ko'ra, ota-onalarning roziligi bilan Xalq ta'limi boshqarmasi tomonidan amalga oshiriladi.

Nogiron bolalar uchun maktablar quyidagi turlarga bo'linadi (I-VIII):

I-kar bolalar uchun maktab-internatlar;

II-eshitishda nuqsoni bo'lgan va keyinchalik kar bolalar uchun maktab-internatlar (1 va 2-bo'limlar);

Ko'zi ojiz bolalar uchun III-maktab-internat;

Ko'zi ojiz va keyinchalik ko'zi ojiz bolalar uchun IV-maktab-internat;

V-nutqida og'ir nuqsoni bo'lgan bolalar uchun maktab-internatlar;

Tayanch-harakat buzilishi bo'lgan bolalar uchun VI-maktab-internat;

VII-aqli zaif bolalar uchun maktab-internatlar;

VIII - (yordamchi) maktablar, aqli zaif bolalar uchun maktab-internatlar.

Nogiron bolalar uchun maktablar 7 yoshdan, tayyorlov guruhleri esa 5-7 yoshdan ochiq.

Imkoniyati cheklangan bolalarning ta'lim olish huquqini ta'minlash maqsadida 2 yoshdan oshgan bolalarni umumta'lim maktablari uchun belgilangan yosh chegarasidan yuqori qabul qilishga ruxsat etiladi.

Nogiron bolalar uchun maktabga qabul qilingan har bir bola uchun ota - onalar tomonidan shaxsiy hujjatlar to'plami tuziladi va taqdim etiladi (yetim bolalar va ota-ona qaramog'idan mahrum bo'lgan bolalar uchun-vasiylik va homiylik organlari).

Bolaning shaxsiy faylida quyidagi hujjatlar mavjud:

1) ota-onalar yoki vasiylarning arizasi;

2) ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasasiga yuborilgan bola bilan ta'lim va davolash-tuzatish bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga olgan psixologik-tibbiy-pedagogik komissiya xulosalarining bayonoti;

3) tug'ilganlik haqidagi guvohnoma nusxasi;

4) ta'lim to'g'risidagi hujjatlar;

5) o'qish joyidan ta'lim olish muddati, fanlarni o'zlashtirish

- pediatrning bolaning umumiy rivojlanishi holati to'g'risidagi xulosasi;
- psixonevrologning tibbiy tashxisi va bolaning aqliy rivojlanishiga tavsifi;

• otorinolaringologning quloq, tomoq, burun va talaffuz artikulyatsiyasida ishtirok etuvchi organlarning holatiga tavsifi (eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun — so'zlashuv nutq va shivirlab aytilgan so'zlarni idrok etish holati to'g'risidagi ma'lumotlari, audiogramma ma'lumotlari);

• oftalmologning ko'rish organiga tavsifi (ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun- batafsil tashxisi);

• ortoped vrachning xulosasi (tayanch-harakatlanish apparatida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun).

Qabul qilinadigan bolalar toifalari

1. Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar (karlar, zaif eshituvchilar, keyinchalik kar bo'lgan bolalar);

2. Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar (ko'rlar, zaif ko'ruvchilar, keyinchalik ko'r bo'lgan bolalar);

3. Nutqida og'ir nuqsonlar bo'lgan bolalar (alaliya, dislaliya, afaziya, rinolaliya, dizartriya, psixik-nutqiy rivojidagi sustlik, duduqlanish);

4. Tayanch-harakat apparatida nuqsoni bo'lgan bolalar (bolalar tserebral falaji, skolioz, poliomielit, miopatiya, osteomielit, amputatsiya, bo'y o'sishining etishmovchiligi — pakanalik);

5. Psixik rivojlanishi sust bolalar;

6. Aqli zaif bolalar;

7. Murakkab nuqsonli bolalar (rivojlanishida 2 ta va undan ko'p etishmovchilik bo'lgan bolalar).

Qabul qilinmaydigan bolalar toifalari

aqli o'ta zaif bolalar (imbitsil, idiotiya darajasidagi oligofreniya);

b) xulq-atvorida og'ir buzilishlar, hissiy-irodaviy sohasida (organik) nuqsonlari bo'lgan bolalar;

tayanch-harakat apparatida nuqsoni bo'lgan, mustaqil ravishda harakatlana olmaydigan va o'z-o'ziga xizmat ko'rsata olmaydigan bolalar; gko'r-kar-soqov bolalar;

tez-tez takrorlanadigan epileptik tutqanoqdan aziyat chekadigan (epileptik dementsiya, kunduzgi va tungi vaqtlarda tutqanog'i tez-tez takrorlanadigan) bolalar;

markaziy asab tizimiga shikast etganligi tufayli siydik va najasini ushlab turolmaydigan bolalar.

Ushbu toifadagi bolalar Sog'liqni saqlash vazirligining tegishli muassasalariga yo'llanadi yoki ularga yakka tartibda uyida o'qitish tashkil etiladi.

Imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish

- Imkoniyati cheklangan bolalarga mo'ljallangan maktabda o'qitish va tarbiyalash jarayoni o'quvchilarning alohida xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etiladi. O'quvchilarning bilimlari ulardagi nuqsonlarning o'ziga xosligini hisobga olgan holda, belgilangan tartibda baholanadi.

- Ta'lim-tarbiya jarayoni umumiy o'rta ta'limning davlat standartiga muvofiq holda belgilanadi. Ta'lim-tarbiya jarayoni o'quv rejalari va dasturlari asosida, maxsus korreksion tuzatish uslublaridan foydalanilgan holda olib boriladi.

- O'qish, ixtiyoriy ravishda ijtimoiy foydali mehnat va dam olishni ilmiy asoslangan holda uyg'unlashtirishni ta'minlovchi kun tartibi bolalarning imkoniyati cheklangan bolalarga mo'ljallangan maktabda yashashini hisobga olgan holda tashkil etiladi.

- Imkoniyati cheklangan bolalarga mo'ljallangan maktabda o'quvchilarning aqliy, jismoniy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun turli to'garaklar, klublar, studiyalar, sektsiyalar tashkil etiladi.

- Imkoniyati cheklangan bolalarga mo'ljallangan maktabda eshitishida, ko'rishda nuqsoni bo'lgan va maktab ta'limiga etarlicha tayyorgarlikka ega bo'lmagan bolalar uchun tegishli tayyorlov sinflari tashkil etiladi.

Imkoniyati cheklangan bolalarga mo'ljallangan maktabda rivojlanishida murakkab nuqsonli (2 ta va undan ko'p nuqsoni bor bo'lgan) bolalar uchun maxsus

tuzatuvchi (korreksion) guruhlar (sinflar) ochilishi mumkin. Ushbu guruhlarga ta'lim oluvchilar psixologik-tibbiy-pedagogik komissiyaning xulosasi va bolaning ota-onasi yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslar roziligi bilan joylashtiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.<https://lex.uz/acts/-3436192> “O‘zbekiston respublikasi prezidentining nogironligi bo‘lgan shaxslarni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2017-yil 1-dekabrda PF-5270-sonli farmoni;

2.<https://lex.uz/docs/-5049511> O‘zbekiston Respublikasi “Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida” 2020-yil 15-oktabrdagi O‘RQ-641-sonli qonuni;

3.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Ш. Мирзиёевнинг 13.10.2020 yildagi «Alohida ta'lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi [PQ-4860](#)-son qarori 1-2 b

1.O‘zbekiston Prezidenti Ш.Мирзиёев 2017—2021 yillarda O‘zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha harakat strategiyasi. 7 yanvar 2017 yil

2.Alohida yordamga muhtoj bolalar rehabilitatsiyasi. Ilmiy-metodik qo‘llanma. Mualliflar V. Raxmanova, D.Nurkeldieva. T.:”Navruz”. 2014 y

6.Muzaffarova X.N., Maktabgacha logopediya. Jizzax.: “Ruhshona servis”, 2021

7.Muzaffarova, X. (2021). Ақли заиф болаларни ташхислаш ва уни амалга оширишга қўйиладиган талаблар. *Журнал Педагогики и психологи в современном образовании*, (1).